

DOMÁCÍ NÁSILÍ V KONTEXTU NÁZORŮ PŘÍSLUŠNÍKŮ POLICIE ČR

Domestic violence in the context of views of police officers of the Czech Republic

Kateřina Šmejkalová

Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, katedra fyziky, chemie a odborného vzdělávání

Summary

The following article deals with the protection against domestic violence, based on the Act of the Police of the Czech Republic and is supplemented by an extensive list of the most common misconducts of the Czech police personnel in dealing with cases in a given area. In this context, the system of departmental training sessions of the police officers is illustrated. The enquiries carried out by the research clearly demonstrated that the quality of the training sessions of the police officers has a direct link to the successful and safe solution of the cases. The research is based on the opinions of 35 police officers employed in the administrative departments in the 7 regions of the Czech Republic. The research survey confirmed the stated concerns of police officers to deal with cases of domestic violence. Respondents agreed that the police officers dispatched to deal with cases of domestic violence have the knowledge, skills and attitudes concerning the above mentioned problems, and have the skill level which the solution of domestic violence problems requires. The purpose of the research investigation, lies mainly in designing and implementing solutions in the areas of departmental education the Police of the Czech Republic, concerning the issue of domestic violence.

Key words: *domestic violence – perpetrator of domestic violence – protection of the victims – training of police officers*

Souhrn

Předkládaný článek se zabývá ochranou před domácím násilím v zákoně o Policii ČR a je doplněn o demonstrativní výčet nejfrekventovanějších pochybení příslušníků Policie ČR při řešení případů v dané oblasti. V této souvislosti je charakterizován systém rezortního vzdělávání policistů. Provedená výzkumná sonda jednoznačně prokázala, že kvalitní vzdělávání policistů má přímou souvislost s úspěšným řešením případů v bezpečnostní praxi. Výzkumná sonda se opírá o názory 35 policistů výkonných útvarů ze 7 krajů ČR. Sonda potvrdila proklamované obavy policistů řešit případy domácího násilí. Respondenti se shodli, že policisté vyčlenění pro řešení případů domácího násilí mají vědomosti, dovednosti a postoje týkající se uvedené problematiky na úrovni, kterou vyžaduje řešení problémů domácího násilí. Jedinečnost výzkumného šetření tak spočívá především v navržení a realizaci řešení v oblasti rezortního vzdělávání Policie ČR, týkajícího se problematiky domácího násilí.

Clíčová slova: *domácí násilí – pachatel domácího násilí – ochrana oběti – vzdělávání policistů*

ÚVOD

Vznik a šíření nových sociálních rizik je důsledkem řady trendů ekonomických, politických, kulturních a sociálních, které se prolínají a navzájem posilují

od poslední čtvrtiny 20. století (Keller, 2011, s. 57). Domácí násilí je v odborné literatuře obecně charakterizováno jako mnohostranný, multifaktoriálně podmíněný

Submitted: 2014-01-22 • Accepted: 2014-02-13 • Published online: 2014-06-30

PREVENCE ÚRAZŮ, OTRAV A NÁSILÍ: 10/1: 21–29 • ISSN 1801-0261 (Print) • ISSN 1804-7858 (Online)

problém, přesahující hranice našeho státu. Jeho společenská nebezpečnost spočívá v narušování partnerských vztahů a v ohrožování zdravého duševního i tělesného vývoje dětí, žijících s násilnou osobou ve společné domácnosti. Domácí násilí se i nadále chápe jako soukromý problém a z tohoto důvodu se veřejný zásah do osobní sféry života považuje za zcela nepřijatelný (Wright, 2009).

Navzdory již zmíněné závažnosti domácího násilí je v důsledku jeho specifických znaků problematizován zásah zvenčí, který by ukončil ohrožující a mnohdy i protiprávní jednání pachatele. Policie ČR je neodmyslitelným prvkem systému preventivního působení proti domácímu násilí. Příslušníci Policie ČR (dále jen „policisté“) se zpravidla jako první setkávají s obětí násilí a jeho pachatelem (Čírtková, 2008, s. 45).

Lze se oprávněně domnívat, že vědomosti, dovednosti a postoje policistů, kteří se dostaví na místo incidentu jako první, budou přímo ovlivňovat řešení samotné události. Kvalita úkonů prováděná policisty je do značné míry ovlivněna systémem rezortního vzdělávání, ekonomickou a personální situací u Policie ČR. Na jedné straně je nutné zdůraznit, že prohlubování vědomostí, dovedností a postojů je třeba provádět systémově a na druhé straně je třeba personálně pokrýt činnost jednotlivých výkonných útvarů Policie ČR.

Hlavním cílem výzkumné sondy bylo zjistit názory policistů na problematiku řešení domácího násilí, v souvislosti s jejich vzděláváním. Určit, které učební texty jsou schopny nejvíce uspokojit vzdělávací potřeby policistů v dané oblasti. Nepřímo také odpovědět na otázku, jaké metodické ošetření výuky problematiky domácího násilí co nejvíce posílí efektivitu vzdělávacího procesu. Dílčím cílem bylo přiblížit veřejnosti prostřednictvím názorů policistů jejich nesnadnou pozici při řešení případů domácího násilí v reálné bezpečnostní praxi. Uváděná problematika byla řešena v rámci diplomové práce orientované na domácí násilí z pohledu více společenských oborů (Šmejkalová, 2011).

METODIKA A CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Výzkumný soubor tvořilo 35 policistů výkonných útvarů Policie ČR, služebně zařazených na Krajském ředitelství policie Jihomoravského kraje Brno, Krajském ředitelství policie Plzeňského kraje Plzeň, Krajském ředitelství policie Libereckého kraje Liberec, Krajském ředitelství policie Pardubického kraje Pardubice, Krajském ředitelství policie Olomoucké-

ho kraje Olomouc, Krajském ředitelství policie Ústeckého kraje Ústí nad Labem, Krajském ředitelství Královéhradeckého kraje Hradec Králové. Jednalo se o policisty, kteří v roce 2011 absolvovali akreditovaný vzdělávací program Vyšší policejní školy Ministerstva vnitra v Brně, obor Bezpečnostně právní činnost (kódové označení 68-42N/04), kombinovanou formu vzdělávání. Praxi u Policie ČR v délce 10–26 let mělo 25 respondentů, v délce 5–9 let 9 respondentů a v délce 3–4 roky dva respondenti. Mezi respondenty bylo 6 žen a 29 mužů.

Pro zjištění názorů policistů byl použit anonymní 15položkový dotazník (viz Příloha 1), sestavený speciálně pro účely tohoto šetření. V rámci dotazníkového průzkumu bylo cílem se dozvědět od policistů zejména:

- jaká je jejich zkušenost s odhalováním a řešením domácího násilí v rámci jejich profese;
- jaký je jejich názor na stávající právní úpravu v souvislosti s ochranou oběti domácího násilí;
- jaký je jejich názor na právní úpravu v souvislosti s prevencí proti vzniku domácího násilí.

Pro převod a vyhodnocení dat dotazníků do elektronické podoby byl použit program Microsoft Excel 2010.

Návratnost dotazníků byla 100%, tj. hodnocení proběhlo u 35 respondentů.

Vyhodnocení dotazníkového šetření

Výzkumný soubor byl zvolen náhodně. Policisté, kteří tvořili výzkumný soubor, měli společně pouze to, že absolvovali ve školním roce 2010/2011 výše uvedený akreditovaný vzdělávací program (ve Vyšší policejní škole MV v Brně) a byli ve služebním poměru k Policii ČR. Co se týká vzdělávání policistů ČR, je řízeno centrálně prostřednictvím Ministerstva vnitra ČR v součinnosti s Policejním prezidiem ČR. Je tedy více než pravděpodobné, že pokud by byla vybraná jiná skupina respondentů, výsledky výzkumu by se mohly shodovat. Výběr výzkumného souboru nebyl cíleně zaměřen pouze na respondenty, kteří při výkonu své služby řeší případy domácího násilí.

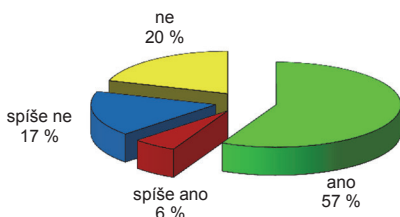
Grafické kvantitativní vyhodnocení jednotlivých otázek z dotazníku potvrzuje aktuálnost domácího násilí jako problému současné společnosti i za strany policistů.

Textovou část otázky „Co vidíte jako největší problém v odhalování domácího násilí?“ využilo 31 respondentů. Ve svých odpovědích studující uváděli problém oběti, který vede k neoznámení násilí v počátečním stadiu – strach oběti ze stupňujícího

se násilí ze strany agresora; psychická, ekonomická závislost oběti na agresorovi; domácí násilí je skrytý problém v rodinném prostředí, projevuje se často nezáměrně blízkého sociálního okolí, oběti se často nevěří, oběť se stydí; domácí násilí se těžko dokazuje – situaci lze i zneužít.

Problém při šetření, odhalování domácího násilí je zejména jeho uzavření do soukromí a strach oběti z agresora. Policisté-respondenti označují jako bariéru v šetření domácího násilí strach oběti z následného jednání agresora projevující se sníženou komunikací při vyšetřování domácího násilí, oběť ve většině případů odmítá s policií spolupracovat.

V rámci výkonu své funkce bylo 63 % respondentů přítomno služebnímu zákroku u případu se znaky domácího násilí. Současně 20 % dotazovaných jednoznačně uvedlo, že se v rámci výkonu služby s problémem domácího násilí neseťkalo (graf 1).

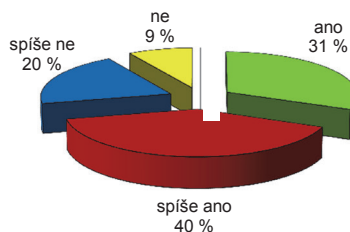
Graf 1 Byl(a) jste v rámci výkonu své funkce u případu domácího násilí?

Na tvrzení, že problematika domácího násilí je společenským problémem, se shodlo 71 % respondentů (graf 2). Jako nejvíce ohrožená skupina byly označeny ženy produktivního věku, nicméně 2 % policistů-respondentů označila jako ohroženou skupinu muže produktivního věku (graf 3). Při hodnocení stávající právní úpravy 83 % respondentů konstatovalo, že tato právní úprava je dostatečná pro ochranu obětí domácího násilí (graf 4). Celkem 63 % respondentů se domnívá, že je možné domácímu násilí předcházet (graf 5). V textové části na otázku „Jak?“ odpovědělo 12 respondentů takto: lepší informovanost veřejnosti, informovanost již od základní školy, masmédií, psychickou pomocí oběti, přísnějšími postihy pro agresora; 6 % respondentů vidí tuto situaci jako problém, jehož vzniku nelze zabránit. Příčinu připisují uzavřenému soukromému prostředí a následně neochotě oběti situaci řešit.

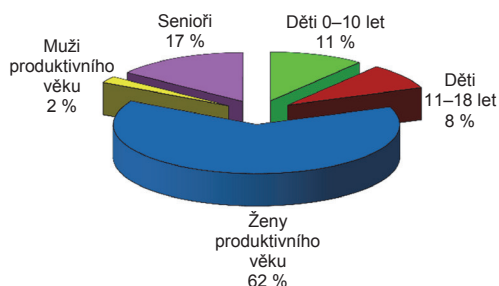
Celkem 80 % respondentů vidí výhodu řešení případů domácího násilí speciální skupinou (graf 6). Jako důvod „Proč?“ v textové části otázky využilo ke své odpovědi 30 respondentů, kteří uvedli:

vzhledem ke specializovanému zaměření skupiny na problematiku domácího násilí je její přístup kvalifikovanější. Respondenti se shodli, že policisté specializované skupiny vyčlenění pro řešení případů domácího násilí mají vědomosti, dovednosti a postoje týkající se uvedené problematiky na úrovni, kterou vyžaduje řešení problémů domácího násilí.

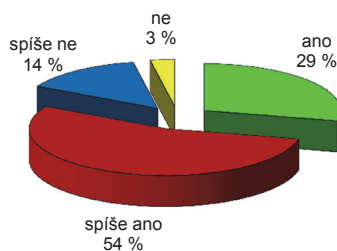
Oblast prevence byla hodnocena policisty velmi dobře (grafy 7 a 8). Hodnocení probíhalo ze dvou pohledů. Především z hlediska působení stávající právní úpravy a dále z hlediska hodnocení primární prevence v oblasti problematiky domácího násilí v konkrétním kraji.

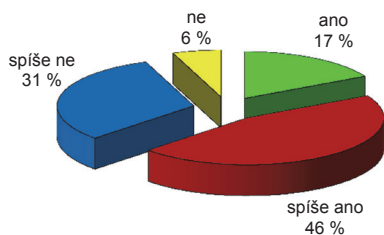
Graf 2 Domníváte se, že v současné době problematika domácího násilí je opravdu společenským problémem?

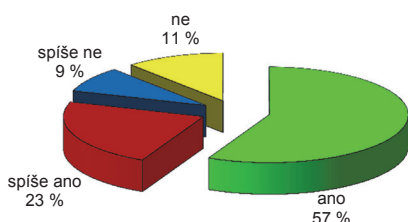
Graf 3 Jaká sociální skupina se podle Vašeho mínění stává nejčastěji obětí domácího násilí?

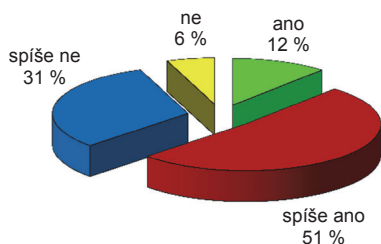
Graf 4 Myslíte, že právní úprava chrání dostatečně oběti domácího násilí?

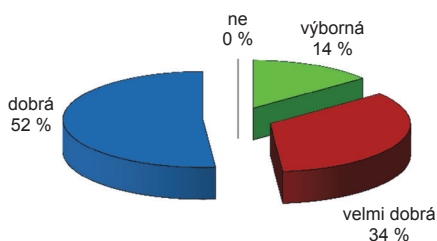
Graf 5 Domníváte se, že lze předcházet domácímu násilí?

Graf 6 Vidíte výhodu řešení případů domácího násilí speciální skupinou?

Graf 7 Myslíte si, že působí stávající právní úprava preventivně proti vzniku domácího násilí?

Graf 8 Jak byste hodnotil(a) prevenci v oblasti domácího násilí ve Vašem kraji?

DISKUSE

S ohledem na značnou rozšířenost domácího násilí ve společnosti se tímto problémem začala zabývat i sociologie. Vytvořila prognózu možného negativního ovlivnění sociálních vztahů v nejbližší budoucnosti a poprvé označila domácí násilí jako sociálněpatologický jev. V zásadě tak vyslala varovný signál

příslušným orgánům a organizacím, které v rámci svých kompetencí mohou proti šířícímu se domácímu násilí postupovat (Johnson, 2008).

V roce 2009 byl proveden výzkum v rámci Skupiny domácího násilí Městského ředitelství Policie ČR a vybraných 2 obvodních oddělení Policie ČR (Střílková, Fryšták, 2009). Výzkum byl realizován s 8 respondenty metodou rozhovoru. Výzkum z roku 2009 se shodl s výzkumem z roku 2011 provedeným u policistů ve více krajích ČR – policisté mají obavy z řešení případů domácího násilí, jejich pochybení jsou výše uvedeného charakteru a východisko vidí v řešení případu speciální skupinou policistů.

Cílem výzkumné sondy v roce 2011 bylo vyslechnout názory policistů, neboť rychlá a účinná reakce Policie ČR může být v případech tohoto problému životně důležitá. Jediností výzkumné sondy byla v hledání řešení odstranění obav policistů z případů řešení domácího násilí v oblasti rezortního vzdělávání. Závěrem byla navržena doporučení a jejich následná realizace v systému rezortního vzdělávání policistů. Z popisu uvedených problémů je zřejmé, že vzdělávácí potřeby policistů v oblasti domácího násilí by byly mnohem lépe uspokojeny jiným metodickým ošetřením výukového procesu. Zde je možno doporučit využívání kazuistik sestavených z reálných v minulosti již řešených případů. Zejména však v budoucnu bude v podstatně větší míře než dosud využíváno metody strukturovaných inscenačních situací.

Výhodou strukturovaných inscenačních situací, pracovně nazývaných modelových situací, je, že se policista učí na reálném, byť simulovaném případě řešit okolnosti domácího násilí. Jde tedy o simulaci problému, který se stal anebo se může přihodit ve skutečnosti. Rozhodnutí, jednotlivé činnosti, etapy řešení problému se realizují podle stejných zásad jako ve skutečnosti. Nezpochybnitelnou výhodou metody, kromě její dynamičnosti, je emocionální prožívání žáků (Turek, 2010, s. 262). Osobní prožívání situace umožňuje u policistů vedle aplikačních dovedností zvyšovat odolnost proti psychickému tlaku, učí se strukturované komunikaci s pachatelem i obětí domácího násilí a v neposlední řadě si i posilují dovednost v rozhodování, zda skutečně jde o případ domácího násilí.

Využívání metod modelových situací je v pedagogické praxi přirozeně spojeno s řadou obtíží. Tato zaměstnání jsou velmi náročná na čas, přípravu lektorského sboru, ale i technické vybavení, které umožňuje simulovat případ domácího násilí co nejdříve. Na druhé straně však není pochyb o tom, že výuka realizovaná prostřednictvím těchto me-

to podstatně lépe uspokojí vzdělávací potřeby policistů.

Po realizaci každé vzdělávací aktivity by měla následovat evaluace, která je součástí dokumentace vzdělávacích programů. Evaluace byla prováděná, ale nedostatky bohužel v oblasti vzdělávacích obsahů a využití didaktických metod nezaznamenala. Otázkou zůstává, jak je možné, že prováděná evaluace vzdělávání neodhaluje potřeby policistů již po absolvování kurzů. Odpověď můžeme najít v samotných evaluačních dotaznících, které nesledují příliš vzdělávací potřeby a jejich kvalitu, ale kvalitu ubytování, stravy atd.

Ochrana před domácím násilím v zákoně o Policii České republiky

Policisté představují významný článek v řetězu osob podílejících se na prevenci, intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí. Rychlá a účinná reakce policie může být v případech domácího násilí životně důležitá. Právní institut – vykazání – je upraven v § 44–47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.

Vykazání není procesním rozhodnutím, ale pouze opatřením administrativně-právní povahy. Jeho účelem je preventivní působení vůči násilné osobě, a nelze je proto chápat jako trest za násilné jednání. Policista je oprávněn ze společného obydlí, jakož i z jeho bezprostředního okolí, vykazat osobu, u které lze na základě zjištěných skutečností důvodně předpokládat, že se dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví či svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Přitom vychází zejména z dostupných informací o předchozích útocích této osoby (§ 44 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb.).

Při vyhodnocování hrozby nebezpečného útoku přihlíží policista zejména k počtu a intenzitě předcházejících útoků, míře agrese násilné osoby, jejímu ovlivnění alkoholem nebo jinými návykovými látkami a sklony k jejich užívání, k tendencím používat zbraně a k držení střelné zbraně a možnosti jejího použití proti ohrožené osobě. Při vyhodnocování hrozby zvláště závažného útoku přihlíží policista zejména k tendencím k absolutní sociální izolaci ohrožené osoby, znemožňování uspokojování jejích základních potřeb, ničení, špinění oblečení a rozbíjení předmětů ve vlastnictví ohrožené osoby s cílem ji ponížít a k dalším jiným schválnostem (čl. 4 odst. 1 Metodické příručky č. 1/2010 ŘŘ SPP PP PČR). Uvedené informace policista zjišťuje především lustracemi v dostupných evidencích Policie ČR, prohlídkou prostor a vysvětlením podaným jak

ohroženou, tak i násilnou osobou. Na základě vyhodnocení shromážděných informací pak policista může využít oprávnění k vykazání násilné osoby. Násilnou osobu lze za splnění zákonných podmínek vykazat na dobu 10 dnů a tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby (§ 44 odst. 2 zákona č. 273/2008 Sb.). Do roku 2010 se počet vykázaných osob v ČR pohyboval od 679 do 862 osob. Od roku 2010 výrazně vzrostl počet vykázaných osob, a to v roce 2013 na 1 361 (Statistiky domácího násilí, 2013).

Policista o vykazání ústně vyrozumí ohroženou i násilnou osobu, proti které vykazání směřuje (dále jen „vykázaná osoba“), a proti podpisu jim předá potvrzení o vykazání a poučení. V potvrzení o vykazání vymezí prostor, na který se vykazání vztahuje (§ 44 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb.). Proti vykazání může vykázaná osoba podat námitky přímo do potvrzení o vykazání nebo ve lhůtě do 3 dnů ode dne jeho převzetí. Vykazáním je poskytována teritoriální a personální ochrana ohrožené osobě. Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit prostor, který byl vymezen v potvrzení o vykazání, nevstupovat do něj a zdržet se styku i navazování kontaktu s ohroženou osobou. Vykázaná osoba je dále povinna na výzvu policisty vydat všechny klíče od společného obydlí.

Policista do 24 hodin od vstupu do společného obydlí zašle kopii úředního záznamu o vykazání příslušnému intervenčnímu centru i soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření, a pokud ve společném obydlí žije i nezletilé dítě, též příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Kontrolu dodržování povinností vyplývajících z vykazání provede policista ve lhůtě 3 dnů od vykazání.

V odůvodněných případech, kdy poškozované osobě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, jí s jejím souhlasem lze poskytnout krátkodobou ochranu, spočívající především ve fyzické ochraně podle § 50 zákona o Policii ČR.

Zákroky Policie ČR v případech domácího násilí patří k velmi frekventovaným, zároveň však vysoce náročným a velmi neoblíbeným situacím v každodenní praxi. Policie ČR je zpravidla institucí, která s obětí a s pachatelem přichází jako první do kontaktu. Úspěšná činnost policistů předpokládá jejich vybavenost takovými znalostmi a dovednostmi, které umožní profesionálně náročnou situaci úspěšně zvládnout (Dufková, Zlámal, 2005, s. 61).

Náročnost zvládnutí případů domácího násilí policisty tkví minimálně ve třech oblastech. První z nich spočívá v nepředvídatelnosti vývoje budou-

cí situace na místě. I když přípravu na případný zákrok nelze podceňovat, může tato, s ohledem na budoucí neurčitost vývoje případu, zůstat spíše v obecné rovině. Avšak i přes tuto obtíž musí policisté oznámení o případech domácího násilí přijmout a v případě nutnosti provést příslušné služební úkony (Dufková, Zlámal, 2005, s. 62).

Druhý problém s prováděním služebních zákroků či služebních úkonů směřujících k ukončení domácího násilí spočívá v tom, že policisté zpravidla zakročují ve společném obydlí oběti a pachatele. Tato situace je pro policisty nevhodná. Musí realizovat bezpečnostní aktivity v cizím prostředí proti osobám, které jsou naopak na domácí půdě. Přičemž nemohou počítat se vstřícným jednáním pachatele domácího násilí ani jeho obětí.

Třetí problém spočívá v tom, že rozhodnutí o vykázaní má pouze administrativně-právní povahu. Přitom však zcela objektivně představuje sice zákonný, nicméně hrubý zásah do občanských práv a svobod. Domácí násilí je širokou veřejností navíc chápáno jako soukromý problém. Nezanedbatelný není ani fakt, že zákonné podmínky stanovení, zda se o incident se znaky domácího násilí v konkrétním případě skutečně jedná, jsou poměrně složité a policista jejich existenci či neexistenci musí provéřit v relativně krátké době.

Zakročující policisté si přirozeně jsou vědomi obtížnosti řešení situace každého případu domácího násilí. Navíc si uvědomují, že každý služební zákrok či služební úkon je sociálně citlivou záležitostí, na kterou je zaměřena pozornost veřejnosti. Všechny tyto okolnosti způsobují celkovou neoblíbenost řešení případů domácího násilí u policistů a vedou ke snaze vyhnout se vydávání rozhodnutí o vykázaní.

Policisté vyslaní k případu domácího násilí si jsou velmi dobře vědomi, že musí ukončit protiprávní stav. Avšak vzhledem k již zmíněné nechuti vydat rozhodnutí o vykázaní hledají jiná subsidiární řešení. Takovými v praxi jsou: zajištění osoby podle § 26 zákona o Policii ČR, výzva k podání vysvětlení podle § 61 odst. 1 písm. c) zákona o Policii ČR, popřípadě zadržení osoby podezřelé podle § 76 odst. 1 trestního řádu.

Výše zmiňované postupy zcela nepochybně vedou k ukončení protiprávního stavu *ad hoc*. Nejsou však kvalifikovány jako domácí násilí a v důsledku toho není dáván podnět dalším orgánům k řešení této situace. Navíc je tento postup zjevně v rozporu s filozofií hlavy VII. zákona o Policii ČR. Primárním úkolem policistů v těchto případech by sice mělo být pokud možno rychlé ukončení protiprávního stavu, ale také následné řešení případu jako

domácího násilí. Stíhání pachatele a jeho následné potrestání by mělo být až sekundárním problémem. Přitom výše uváděné subsidiární postupy vedou téměř výlučně k sankcionování pachatele.

Nejčastější pochybení policistů na místě

Při řešení případů domácího násilí jsou na policisty kladeny nemalé nároky. Policista by měl umět komunikovat jak s osobou násilnou, tak i s osobou ohroženou, popř. s dětmi, což nebývá jednoduché vzhledem ke specifickému chování a projevům těchto obětí. Již přístup policistů, kteří přijíždějí na místo incidentu domácího násilí, může ovlivnit další ochotu a iniciativu ohrožené osoby v řešení její situace (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 135).

V účelnosti hledání subsidiárních postupů při řešení případů domácího násilí jsou policisté utvorení ještě jedním faktem. Pokud se totiž rozhodnou pro řešení případu jako domácího násilí, dopouští se řady pochybení, která jsou jim nadřízenými orgány a nezřídka i veřejností vytykána.

K nejčastějším pochybením patří podcenění, byť pro nedostatek potřebných informací, alespoň obecné přípravy k provedení služebního zákroku či služebního úkonu. Z podcenění tohoto faktoru poté velmi často vyplývá nedostatečné zajištění vlastní bezpečnosti při této aktivitě.

Velmi častým nedostatkem je rovněž neúplné zjištění skutkového stavu na místě a jeho chybné zadokumentování. Do tohoto druhu pochybení patří absence vyjádření násilné osoby, nezadokumentování přítomnosti nezletilých dětí v domácnosti, nevyrozumění orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, chybné vyplňování dotazníku „SARA DN“ (Spousal Assault Risk Assessment, přeloženo do českého jazyka: Hodnocení rizik v partnerských napadeních) ohroženou osobou, nepoučení ohrožené a zejména násilné osoby o jejich právním postavení či pozdní vyrozumívání intervenčního centra. „SARA DN“ je českou adaptací mezinárodně používané metody „SARA“ (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 58).

Všechna tato pochybení, včetně účelové snahy vyhnout se kvalifikaci případů jako domácího násilí, vyvolávají otázku, jaká je úroveň odborné přípravy policistů na činnost v této oblasti.

Vzdělávání policistů

Vzdělávání policistů v oblasti právní úpravy, komunikace, policejní etiky a taktiky týkající se problematiky domácího násilí je obsaženo především v Základní odborné přípravě policistů služby pořádkové, dopravní a železniční policie (pro služební

místa ve 3. a 4. tarifní třídě). Jsou to policisté, kteří nově nastoupili do služebního poměru a budou po absolvování Základní odborné přípravy služebně zařazeni na základních útvech Policie ČR. V oblasti problematiky domácího násilí jsou vzdělávání i absolventi ve specializačním kurzu policistů služby pořádkové policie, zařazení ve funkcích 5. a vyšší tarifní třídy a ve specializačním kurzu pro policisty služby kriminální policie a vyšetřování. Ve výše uvedených vzdělávacích aktivitách není problematika domácího násilí jediným vzdělávacím cílem. Tvoří pouze neoddelitelnou součást bezpečnostních problémů, se kterými se policista denně při výkonu služby setkává.

Současně jsou policisté výkonných útvarů, konkrétně Jihomoravského kraje, školeni v problematice domácího násilí specialisty Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje v Brně. V tomto případě se jedná o vzdělávací aktivitu zaměřenou výlučně na domácí násilí. Vzdělávání je dvouúrovňové. První úroveň tvoří kurz pro policisty v základních útvech služby pořádkové policie. Jedná se zejména o prohloubení vědomostí, dovedností a upevňování postojů v oblasti identifikace domácího násilí, realizace služebního zákroku či služebního úkonu s využitím institutu vykázaní. Druhou úroveň tvoří kurz pro policisty služby kriminální policie a vyšetřování a policisty, kteří absolvovali vzdělávací aktivitu první úrovně. Vzdělávání je doprovázeno diskusí s pracovníky intervenčního centra z obecně prospěšné společnosti SPONDEA při ČČK Brno, o. p. s.

V této souvislosti je nutné si především uvědomit, že řešení případů domácího násilí je otázkou interdisciplinární spolupráce a tímto směrem by mělo probíhat i vzdělávání policistů. Spolupráce Policie ČR s pracovníky intervenčního centra může mít i jiné podoby nestanovené zákonem, které přesto významně přispívají k prohlubování vzájemné spolupráce a informovanosti, k rychlému a efektivnímu řešení konkrétní situace dotčených osob (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 149).

Zkušenosti z minulosti ukázaly, že architektura vzdělávacího systému v oblasti domácího násilí je zcela funkční. Rovněž tak uspokojivý je rozsah výukového obsahu, v němž jsou policisté v oblasti domácího násilí vzdělávání. Není totiž pochyb o tom, že vzdělávané osoby po absolvování zmiňovaných učebních aktivit disponují zcela dostatečným množstvím teoretických vědomostí i intelektuálních dovedností. Výkon bezpečnostní praxe však signalizuje problémy v aplikaci těchto vědomostí a dovedností.

Při řešení reálných případů domácího násilí v bezpečnostní praxi realizuje policista zmiňovaný aplikační proces pod značným psychickým tlakem. Ten je vyvoláván cizím prostředím, ve kterém bezpečnostní aktivitu realizuje, neochotou spolupráce jak pachatele, tak i oběti domácího násilí, ale i vědomím sociální citlivosti případu a následného, přísného přezkoumávání jeho postupu. Vlivem těchto okolností poté dochází k již zmiňovaným pochybením (Střílková, Fryšták, 2009, s. 73–74).

Skupina domácího násilí

Trvá velmi dlouho, než se oběť odhodlá požádat o pomoc. Vyžaduje to mnoho jejích vnitřních sil. Oběti domácího násilí se snaží vystoupit ze soukromí na veřejnost nejčastěji tak, že hledají pomoc u lékaře a ochranu u policie. Jsou často zklamané, že nikdo rychle neřeší jejich situaci.

Nepříliš povzbudivé výsledky policistů základních útvarů Policie ČR v oblasti řešení případů domácího násilí vedly management Městského ředitelství Policie ČR Brno ke zřízení Skupiny domácího násilí. Tato skupina působí v rámci Služby kriminální policie a vyšetřování jmenovaného policejního útvaru. Její pracovníci se zabývají výlučně (nebo téměř výlučně) řešením případů domácího násilí (Střílková, Fryšták, 2009, s. 46–52).

Skupina domácího násilí začala vykonávat svou činnost od 1. 5. 2005 a k jejím hlavním úkolům patří např. odhalování domácího násilí na území města Brna; účast na výjezdech k případům, u nichž je reálné podezření z páchaní domácího násilí, a vedení policistů, kteří se účastní takového výjezdu; postup proti pachatelům domácího násilí v souladu s příslušnými právními předpisy; snaha o zajištění bezpečnosti obětí domácího násilí a poskytování součinnosti ve smyslu zamezení dalšího pokračování domácího násilí; poskytování metodického vedení policistům zařazeným v základních útvech, kteří se setkávají s domácím násilím; ... (Střílková, Fryšták, 2009, s. 46–47).

V rámci výzkumné sondy provedené v roce 2011 byly též zjišťovány názory policistů Skupiny domácího násilí v Brně. Tito policisté se jednoznačně kloní k názoru, že právní nástroj preventivního charakteru, tj. institut vykázaní, je dostatečný. Existence specializovaného pracoviště Skupiny domácího násilí je pro koordinaci zákroku výkonných složek Policie ČR bezpochyby výhodou. I přesto jsou policisté na ostatních útvech v oblasti problematiky domácího násilí školeni. Spolupráce se sociálním systémem ČR a nestátními organizacemi je hodnocena policisty velmi pozitivně.

ZÁVĚR

Výzkumné šetření potvrdilo, že policisté mají obavy z řešení případů domácího násilí v reálné bezpečnostní praxi a zřízení pracoviště Skupiny domácího násilí je více než oprávněné. Důvodem jsou hlubší vědomosti a dovednosti specializovaných policistů. Je nutné připomenout, že každé krajské ředitelství Policie ČR má své speciální teritoriální podmínky, a proto zůstává otázkou, zda je zřízení takového pracoviště v jiných oblastech reálné.

Důležitým faktorem pro policisty je jejich vzdělávání. Byla navržena didaktická opatření a aplikována při stávajícím výukovém procesu. Současně

bylo konstatováno, že použitím metody modelové situace dochází k výraznému zkvalitnění výuky. Obsahové nedostatky ve vzdělávání konstatované výše by bylo nutné odstranit systémově v rámci vzdělávacích aktivit řízených Ministerstvem vnitra ČR, koordinovaným Policejním prezidiem ČR. Musíme vzít v úvahu, že i když budeme mít specializovaná pracoviště, není pravidlem, že k případu přijede vždy policista specializovaný na danou problematiku. Občan však právem očekává kvalitní provedení řešení případu a nezajímá jej vnitřní problém Policie České republiky.

LITERATURA

1. Čírtková L (2008). Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikace násilí. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
2. Dufková I, Zlámal J (2005). Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 69, 52 s. ISBN 80-239-5686-8.
3. Johnson MP (2008). A Typology of Domestic Violence: Intimate terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence. Boston: Northeastern University Press.
4. Keller J (2011). Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 197 s. ISBN 978-80-7419-059-9.
5. Metodická příručka č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní.
6. Statistika. Domácí násilí.cz. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z. <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>
7. Střílková P, Fryšták M (2009). Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 91 s. ISBN 978-80-7418-020-0.
8. Ševčík D, Špatenková N (2011). Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Vyd. 1. Praha: Portál, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
9. Šmejkalová K (2011). Problematika domácího násilí a jeho prevence (diplomová práce). Vedoucí diplomové práce prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., Bratislava: PEVŠ.
10. Turek I (2010). Didaktika. Vyd. 2. Bratislava: Iura Edition, 598 s. ISBN 978-80-8078-322-8.
11. Wright C (2009). Confronting domestic violence head on: the role of power in domestic relationships. Thomas Jefferson Law Review. 32/1: 21–29.
12. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

✉ Kontakt:

JUDr. Mgr. Ing. Kateřina Šmejkalová, Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, katedra fyziky, chemie a odborného vzdělávání, Poříčí 7, 603 00 Brno
E-mail: smejkalova@ped.muni.cz

DOTAZNÍK

☐ muž Kraj			
☐ žena věk ve služebním poměru let			
Domníváte se, že v současné době problematika domácího násilí je opravdu společenským problémem?			
☐ ano	☐ spíše ano	☐ spíše ne	☐ ne
Myslíte, že právní úprava chrání dostatečně oběti domácího násilí?			
☐ ano	☐ spíše ano	☐ spíše ne	☐ ne
☐ nedovedu posoudit			
Myslíte, že působí stávající právní úprava preventivně proti vzniku domácího násilí?			
☐ ano	☐ spíše ano	☐ spíše ne	☐ ne
Jaká sociální skupina se podle Vašeho mínění stává nejčastěji obětí domácího násilí?			
☐ Děti 0–10 let	☐ Děti 11–18 let	☐ Ženy produktivního věku.....	☐ Muži produktivního věku.....
☐ Senioři	jiní.....		
Byl(a) jste v rámci výkonu své funkce u případu domácího násilí?			
☐ ano	☐ spíše ano	☐ spíše ne	☐ ne
Domníváte se, že lze předcházet domácímu násilí?			
☐ ano	☐ spíše ano	☐ spíše ne	☐ ne
Jak?			
Co vidíte jako největší problém v odhalování domácího násilí?			
Vidíte výhodu řešení případů domácího násilí speciální skupinou?			
☐ ano	☐ spíše ano	☐ spíše ne	☐ ne
Proč?			
Jak byste hodnotil(a) prevenci v oblasti domácího násilí ve Vašem kraji?			
☐ výborná	☐ velmi dobrá	☐ dobrá	☐ neuspokojivá

Datum: